

»Vakanssi» suomen kielessä.

Suomen akatემian kielilautakunta sai äskettäin erään keskusviraston viranomaiselta kirjeen, jossa lautakuntaa pyydettiin ottamaan harkittavakseen, mikä merkitys suomen kielessä on annettava sanalle *vakanssi*, ja ryhtymään tarkoituksenmukaisiksi katsomiinsa toimenpiteisiin kantansa saattamiseksi yleiseen tietoon. Kirjeessä huomautettiin, että kaikki ulkomaiset ja kotimaiset sanakirjat ja tietosanakirjat, myös Iso Tietosanakirja, joista tiedustelija oli tämän sanan löytänyt, antavat sille merkityksen 'avoinna oleva virka'. Tämä merkitys tuntui kirjeen lähettäjältä luonnolliselta senkin takia, että sanan latinalainen originaali merkitsee tyhjiötä. Puolustuslaitoksessa on nyt kuitenkin, kirjoittaja sanoi, ruvettu käyttämään tätä sanaa merkityksessä virka tai toimi yleensä, riippumatta siitä, onko virka tai toimi avoinna vai ei. Kysyjä ei sanonut tietävänsä, tapahtuuko näin ainoastaan puhekielessä vai myös virallisessa kielenkäytössä, mutta arveli olevan oletettavissa, että tämä kielenkäyttö leviää puolustuslaitoksen ulkopuolellekin. Niinpä valtion palkkauskomitea oli äskettäin lähettänyt keskusvirastoille täytettäviksi lomakkeita, joihin oli mm. merkittävä »vakanssien lukumäärä». Tiedusteltaessa oli ilmoitettu, että *vakanssi*-sanalla oli tässä edellämainittu, puolustuslaitoksessa käytännössä oleva merkitys. Tiedustelija sanoi henkilökohtaisesti ole-

vansa siinä käsityksessä, että merkitys 'avoinna oleva virka' on ainoa oikea, varsinkin kun vastaava sana esiintyy ulkomaisissa kielissä ainoastaan tässä merkityksessä. Jos kuitenkin katsotaan, huomautti kirjeen lähettäjä lopuksi, että sanaa voidaan käyttää muistakin viroista, lienee syytä ottaa tämä uusia sanakirjoja ja tietosanakirjoja julkaistessa huomioon, sillä nykyinen asiointi on omiaan aiheuttamaan väärinkäsityksiä.

Kielilautakunta pyysi tästä asiasta lausuntoa jäseneltään tri MATTI SADENIEMELTÄ. Saatu lausunto oli näin kuulua:

Nykysuomen sanakirjan aineksen mukaan *vakanssi*-sanalla on seuraavat merkitykset:

1. avoinna oleva (vars. sotilas)virka; yl. tehtävä, jonka hoitajaa ei ole määrätty. Esim. *Näin oli Suomen ruotujakoisen sotavoiman suuruus sodan päätyttyä 2240 ratsumiestä ja 6344 jalkamiestä - -. Mutta tämäkin oli vain paperilla. Tosiasiallisesti oli vain 1960 ratsumiestä - - ja 5460 jalkamiestä - -. Ero oli ns. vakansseja (Karhu, Sotalaitosoppi). Pirtujobissa kyllä olisi vakansseja (Simo Penttilä).*

2. virka-asema, toimi, tehtävä, paikka. Esim. - - *kuulkaa mitä minä, Suomen tasavallan armeijan kapteenin vakanssilla palveleva täysivaltainen hölmö - - sanon (Erkki Aho). Vakanssiksenne tulee siellä kolmannen joukkueen johtajan tehtävä*

(Luosto, Voittojen tie). - - joka varsinaisena »leipätyönään» hoitelee *MatHeuksena Suomen Urheilulehden* - - toimitussihteerin *vakanssia* (Ylioppilaslehti). *Puolustuksessa ei TUL ole ryhtynyt minkäänlaisiin kokeiluihin, vaan entiset miehet hoitelevat vakanssejaan* (HS). *On syytä kysyä, riittääkö tämä takaamaan maajoukkuevakanssin* (Suomen Urheilulehti).

Merkityksen kehitys on tietenkin tapahtunut suuntaan 1. > 2., ja nähtävästi suomalaisella pohjalla — ainakaan en käytettävissäni olevista lähteistä ole voinut löytää osoitusta merkityksestä 2 vieraisissa kielissä. Kehitys on hyvin ymmärrettävä. Kun jossakin *aukenee vakanssi*, kun joku *nimitetään johonkin vakanssiin*, on mahdollista käsittää sana pelkästään 'virkaa, tointa, tehtävää' tarkoittavaksi. Mielestäni uusi merkitys kuitenkin ei ole ainakaan virallisessa kielessä suositeltava. Merkitykset ovat keskenään sellaisessa suhteessa, että ne eivät *termienä* voi viihtyä rinnakkain, vaan aiheuttavat sekaannusta, ku-

ten kysymyksen vireillepanijan kirjeestä ilmenee (kun pyydetään ilmoitusta »vakanssien lukumäärästä», ei ilman lisäselvitystä voi tietää, mitä tarkoitetaan). Edellinen merkitys on vakiintunut historioitsijaimme kieleen — siihen liittyvät myös yhdyssanat *vakanssimaksu*, *-vero* — ja muutenkin vanhempaan virkakieleen, esim. *vakanssisäästö* 'eläkekas- saan avoinna olevista viroista maksettava 4 kuukauden palkka'. Sen sijaan sana 2. merkityksessä on täysin tarpeeton. Tosin 2. merkitys on niin yleinen, että sitä varmastikin on toivotonta ryhtyä puhekielestä juurimaan, mutta en kuitenkaan katsoisi vielä olevan aika päästää sitä viralliseksi.

Käsitellessään kysymystä kokouksessaan 7. 2. 1949 lautakunta päätti asettua kannattamaan tri Sadeniemen käsitystä. Sen mukaan *vakanssi* -sanaa olisi arvokkaassa kielessä käytettävä vain alkuperäisessä ja kansainvälisessä merkityksessään 'avoinna, vapaana, täyttämättä oleva virka, toimi, paikka'.